

# СУЧАСНИЙ СТАН КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ ТА НАПРЯМИ ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ

---

**О. Ф. Андросова,**

к.е.н., доцент  
кафедри «Фінанси,  
банківська справа та  
страхування»;

**Т. В. Волощук,**

магістрант, ФЕУ-122,  
Запорізький  
національний  
технічний  
університет, м.  
Запоріжжя, Україна

**Постановка проблеми.** Стабільність банківської системи України є основою розвитку та процвітання. 2014–2016 роки для банківської системи України виявилися надзвичайно складними. Значна девальвація гривні, спад в економіці, військові дії у східному регіоні та анексія АР Крим, недостатній рівень корпоративного управління зумовили погіршення якості кредитного портфеля банків, унаслідок зростання рівня негативно класифікованої заборгованості. Банки змушені були створювати значні резерви за активними операціями, що неминуче негативно вплинуло на рівень капіталізації банківських установ. Минулий 2016 рік для банківської системи України був критичним – «банкопад», націоналізація «Приватбанку», він перейшов у стовідсоткову власність держави. За результатами 2016 року банківський сектор України зазнав збитків у розмірі 159 млрд грн, що було обумовлено резервуванням кредитного портфеля «ПриватБанку».

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.**

Проблеми функціонування кредитної діяльності

комерційних банків досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні вчені. Зокрема, серед них слід відмітити таких як: О. Барановський, О. Дзюблюк, М. Савлук, О. Лаврушин, С. Міщенко, В. Коваленко, І. Лютий, В. Прядко, Б. Луців та ін. Однак, на сьогодні кредитна діяльність банків є актуальною, потребує подальшої уваги та вдосконалення.

**Метою статті** є аналіз сучасного стану кредитних операцій комерційних банків та визначення напрямів удосконалення їх організації.

**Основний матеріал дослідження.** Основу активних операцій комерційних банків займають кредитні операції.

Кредитні операції – це вид активних банківських операцій, пов'язаних із розміщенням залучених банком коштів шляхом їх надання в тимчасове користування або прийняттям зобов'язань про надання коштів у тимчасове користування на певних умовах, а також надання гарантій, поручительств, акредитивів, акцептів, авалів, розміщення депозитів, проведення факторингових операцій, фінансового лізингу, видача кредитів у формі врахування векселів, у формі операцій репо, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів з такої суми (відстрочення платежу) [1].

Кредитні операції є найбільш прибутковими для комерційних

банків, і в той же час найризикованішими, що обумовлено неповерненням коштів від позичальників.

Упродовж 2014–2016 років загальна кількість наданих кредитів зменшилася від 1 006 358 млн грн до 1 005 923 млн грн (Табл. 1).

Основну частку банківських позичок отримали суб'єкти господарювання (84,2 % у 2016 році). Частка кредитів, наданих фізичним особам, у

досліджуваному періоді зменшилася на 12,1 % та становила 157 385 млн грн у 2016 р. За ці три роки кількість простроченої заборгованості збільшилася, а кількість банків зменшилася від 147 у 2014 р. до 96 у 2016 р.

Таблиця 1

Динаміка банківських кредитів у 2014–2016 рр., млн грн

Показник	Рік		
	2014	2015	2016
Кількість банків	147	117	96
Надані кредити, загалом	1 006 358	965 093	1 005 923
– суб'єктам господарювання	802 582	785 918	847 092
– фізичним особам	179 040	152 971	157 385
Частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів, %	13,5	22,1	(станом на 01.11.2016) 24,3

Джерело: Складено за даними НБУ [2]

Стосовно кредитів, наданих резидентам, то вони у 2014–2016 рр. зменшилися від 1 020 667 млн грн до 998 682 млн грн. У структурі цих кредитів основна частка припадає на нефінансові корпорації (82,3 % у 2016 р.). Зокрема, питома вага кредитів, наданих сектору загального державного управління, у досліджуваному періоді зменшилася від 0,5 % до 0,1 %, інших фінансових корпорацій – зменшилася від 2,5 % до 1,2 %, інших секторів економіки також зменшилася від 20,7 % до 16,4 % (табл. 2).

Таблиця 2

Кредити, надані резидентам (крім депозитних корпорацій) у 2014–2016 рр.

Резиденти	2014		2015		2016	
	Обсяг,	Ча	Обс	Ча	Обс	Ча
	млн грн	стка, %	яг, млн грн	стка, %	яг, млн грн	стка, %
Інші фінансові корпорації	25 576	2,5	15 564	1, 6	11 583	1, 2
Сектор загального державного управління	4926	0,5 4	336 4	0, 3	14 30	0, 1
Нефі фінансові корпорації	778 841	76, 3	787 795	80 ,3	82 2 114	82 ,3
Інші сектори економіки	211 325	20, 7	174 904	17 ,8	16 3 555	16 ,4
Усього	1 020 667	10 0	981 627	10 0	99 8 682	10 0

Джерело: Складено за даними НБУ [2]

Упродовж 2014–2016 рр. кредитування в Україні здійснювалося переважно в іноземній валюті. За строками погашення у 2014– 2016 рр. відбувалося зростання виплат за кредитами, що надані до 1 року, – від 148 217 млн грн до 187 076 млн грн. Що стосується кредитів у національній валюті, то спостерігається зростання виплат за кредитами, що надані від 1 до 5 років, – від 210 789 млн грн до 224 595 млн грн, та зростання виплат за кредитами, що надані більше ніж на 5 років, – від 72 370 млн грн до 117 005 млн грн. Що стосується кредитів, що надані іншим фінансовим корпораціям, то на них в аналізованому періоді припадало від 25 576 млн грн (2014 р.) до 11 583 млн грн (2016 р.), тобто спостерігається їх зменшення. Кредитування інших фінансових корпорацій здійснювалося переважно в гривні. Кредитування інших фінансових корпорацій було невеликим, що зумовлено зовнішніми ризиками.

Як свідчать дослідження, значного розвитку набуває кредитування нефінансових корпорацій – це корпорації, основним видом діяльності яких є

виробництво ринкових товарів та нефінансових послуг. У структурі кредитів, що видані нефінансовим корпораціям, основну частку складають інші нефінансові корпорації (Рис. 1).

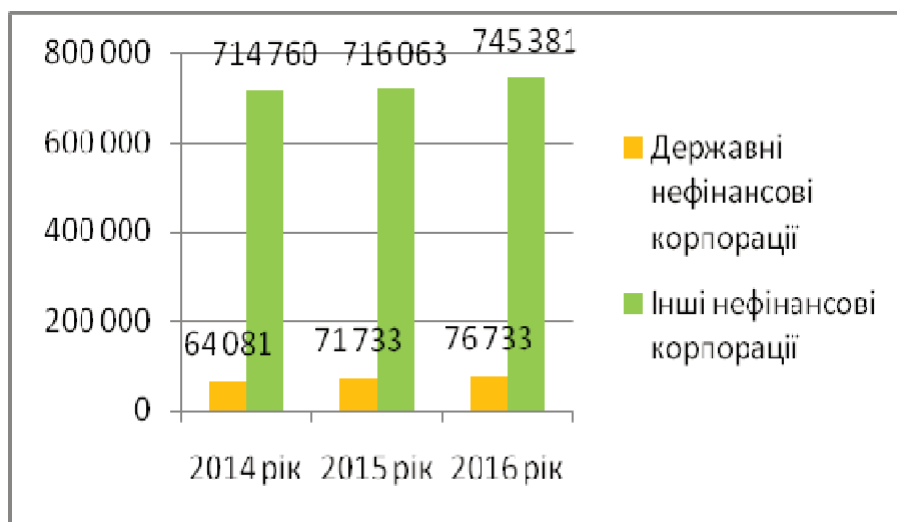


Рис. 1. Кредити, надані нефінансовим корпораціям у 2014–2016 рр., млн грн [2]

На них в аналізованому періоді припадало від 714 760 млн грн (2014 р.) до 745 381 млн грн (2016 р.). Питома вага кредитів, наданих державним нефінансовим корпораціям, була несуттєвою та мала негативну динаміку. Обсяг таких кредитів збільшився від 64 081 млн грн у 2014 р. до 76 733 млн грн – у 2016 р., або на 19,7%.

Кредитування нефінансових корпорацій здійснювалося переважно у гривні – частка таких кредитів у 2016 р. становила 50,78% (Рис. 2).

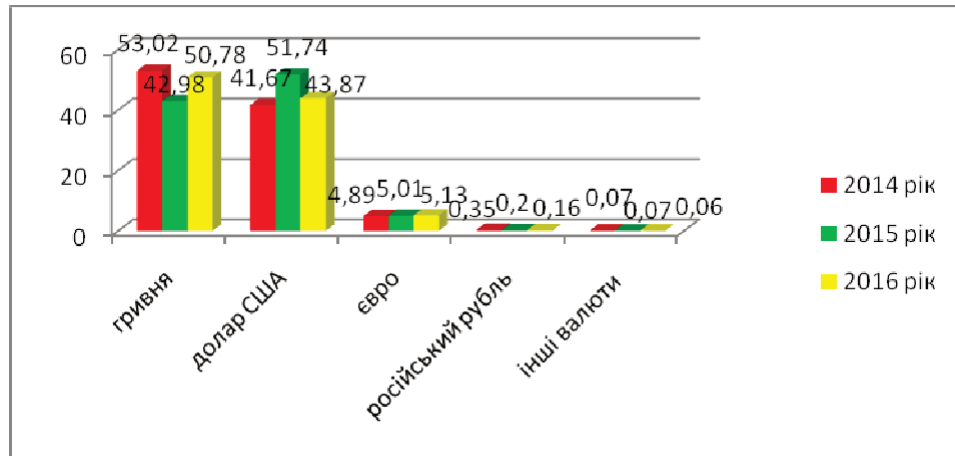


Рис. 2. Кредити, надані нефінансовим корпораціям у розрізі валют, у 2014–2016 рр., % [2]

Серед іноземних валют переважав долар США, у 2014 році – 41,67 %, у 2015 році – 51,74 %, у 2016 році – 43,87 % наданих кредитів в доларах США. Частка кредитування в євро у 2014–2016 рр. є не- значною.

Основу кредитів, наданих нефінансовим корпораціям за цільовим спрямуванням, становили інші кредити (Рис. 3). За строками погашення у 2014–2016 рр. відбувалося зростання виплат за іншими кредитами, що надані від 1 до 5 років, – від 326 691 млн грн до 349 470 млн грн, та більш як на 5 років – від 98 021 млн грн, до 157 660 млн грн. Частка кредитів на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості була незначною.

Слід відмітити, що у 2014–2016 рр. кількість наданих кредитів іншим корпораціям зменшилася вдвічі – від 12 310 млн грн, у 2014 р. до 5177 млн грн у 2016 р. (рис. 4). Кредитування таких корпорацій здебільшого здійснювалось у національній валюті.

Основними причинами зменшення протягом досліджуваного періоду кредитування інших корпорацій у національній валюті є посилення рефінансування банків з боку НБУ, дефіцит у банків гривневої маси та, як наслідок, збільшення кредитних ставок у національній валюті [3].

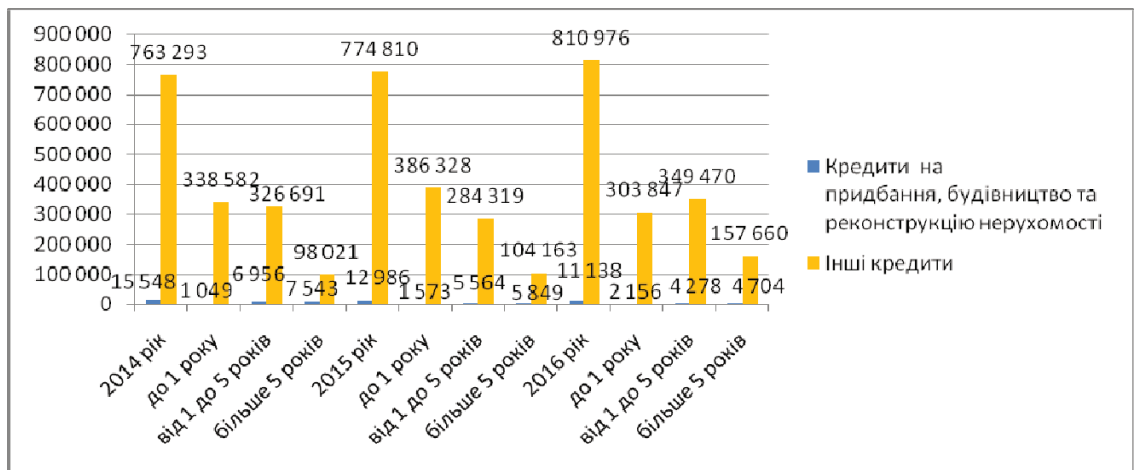


Рис. 3. Кредити, надані нефінансовим корпораціям за цільовим спрямуванням і строками погашення, у 2014–2016 рр., млн грн [2]

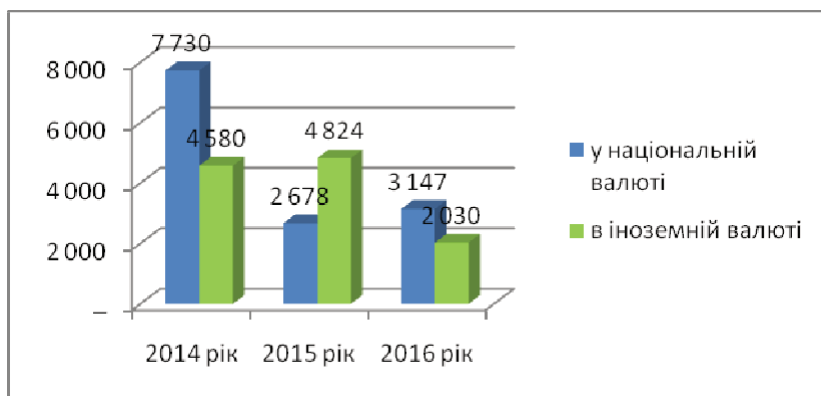


Рис. 4. Кредити, надані іншим корпораціям у розрізі видів валют, у 2014–2016 рр., млн грн [2]

Обсяг кредитів, наданий сектору загального державного управління у 2014–2016 рр., зменшився на 3496 млн грн і на кінець періоду становив 1430 млн грн. З них кредити центральним органам державного управління склали 4164 млн грн. Кредитні ресурси регіональним та місцевим органам державного управління зменшилися від 1064 млн грн у 2014 р. до 366 млн грн у 2016 р. Кредитування в іноземній валюті не здійснювалося.

У структурі кредитування домашніх господарств основну частку

становили споживчі кредити, які у 2014–2016 рр. зменшилися від 135 094 млн грн до 101 528 млн

грн. Що стосується кредитів, які надані на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості, то також спостерігається їх зменшення протягом досліджуваного періоду від 71 803 млн грн у 2014 році до 58 549 млн грн у 2016 році. Інші кредити, надані домашнім господарствам, були незначними – їх обсяг у 2016 р. дорівнював 3255 млн грн.

Кредити, надані нерезидентам, надавалися здебільшого в іноземній валюті. За строками погашення у 2014–2016 рр. відбувалося зростання виплат за кредитами, що надані до 1 року, – від 2670 млн грн до 10 667 млн грн, та більш як на 5 років – від 12 416 млн грн до 13 006 млн грн.

У 2016 році кредитування було млявим і нерівномірним попри те, що банки мали чималу ліквідність. У цілому кредитний портфель скоротився, але завдяки масштабній реструктуризації гривневі кредити підприємствам зросли, а валютні – прискорили зниження. Банки систематично видають нові кредити лише агрокомпаніям. Портфель кредитів, виданих домогосподарствам, продовжує знижуватися. Наступного року ступінь активізації кредитування залежатиме, у першу чергу, від темпів відновлення платоспроможності підприємств та прогресу в посиленні захисту прав кредиторів [4].

Валові гривневі кредити у 2016 році зросли на 21,5 %, кредити в іноземній валюті – скоротилися на 20,7 % (Рис. 5).

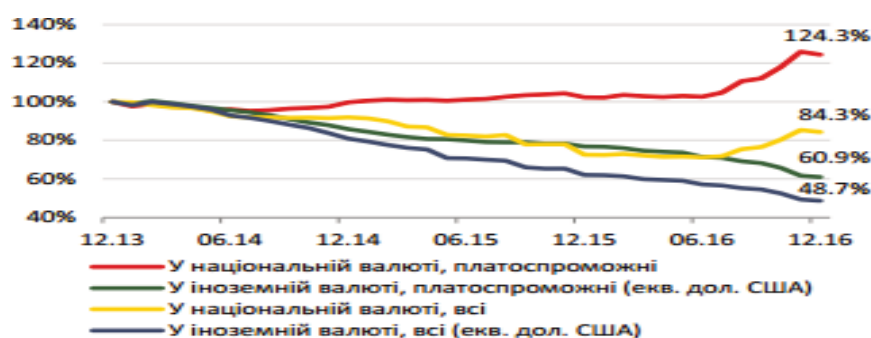


Рис. 5. Валові кредити суб'єктам господарювання та фізособам, 2013=100 % [5]



Упродовж 2016 року не відбулося суттєвих змін у валютній структурі кредитного портфеля (рис. 6).

Кредити фізичним особам займають незначну частку в кредитних портфелях банків (Рис. 7).

У другій половині 2016 державні та іноземні банки відновили кредитування бізнесу в гривні та конвертували валютні кредити у гривневі. Кредитний портфель державних та іноземних банків у гривні за рік збільшився на 15,1 % та 9,1 % відповідно. Іноземні та приватні банки відновлюють кредитування фізичних осіб (Рис. 8, 9).



Рис. 6. Частка валютних кредитів, наданих суб'єктам господарювання та фізичним особам [5]

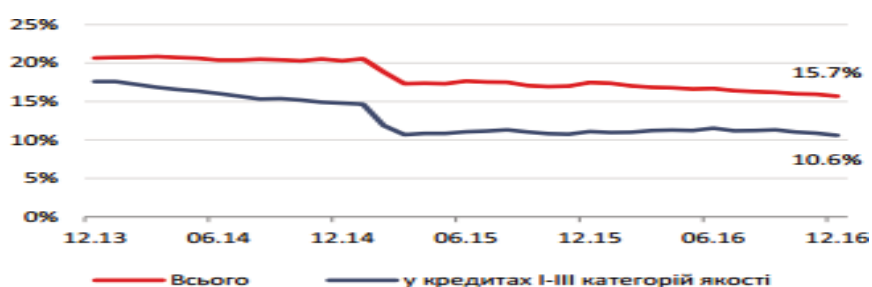


Рис. 7. Частка кредитів фізичним особам у загальному кредитному портфелі [5]

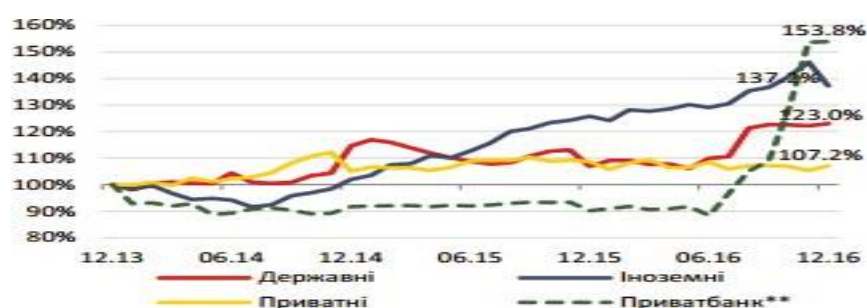


Рис. 8. Кредити підприємствам у гривні, 2013=100 % [5]



Рис. 9. Кредити фізичним особам у гривні, 2013=100 % [5]

У 2016 році динаміка кредитів більшості галузей була нерівномірною. Найбільше зросли кредити аграріям – на 25 % (за курсом, зафіксованим на початок 2014 року (7,993 грн за 1 долар США) (Рис. 10).

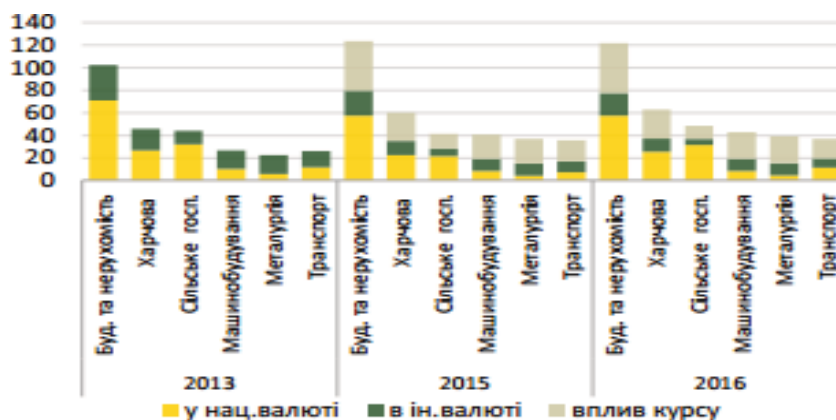


Рис. 10. Залишки кредитів за окремими видами економічної та промислової діяльності, млрд грн [5]

Значне визнання банками недіючих кредитів відбулося у I кварталі 2016 року та у грудні після націоналізації Приватбанку. Частка недіючих кредитів зросла до 30,5 % (Рис. 11).



Рис. 11. Частка недіючих кредитів у портфелях банків, % [5]

Через ефект Приватбанку покриття резервами НКА у секторі за 2016 рік збільшилося на 7 в.п. до 72 % (у Приватбанку – з 46% до 79% за грудень) (Рис. 12).

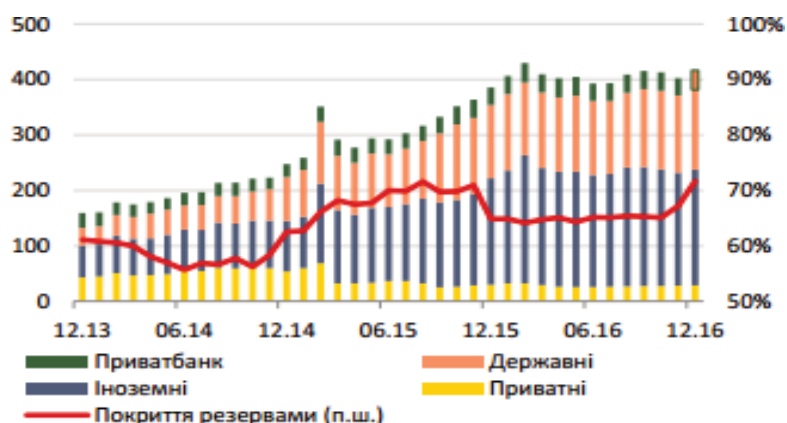


Рис. 12. Обсяг негативно класифікованих активів та рівень покриття резервами, млрд грн [5]

За очікуваннями НБУ, упродовж 2017 року триватиме «перезавантаження» банківського сектору, темпи приросту вкладів значно прискоряться порівняно з 2016 роком. Ключовим завданням банків у поточному році стане відновлення кредитування реального сектору та домогосподарств.

**Висновок.** Здійснивши аналіз кредитних операцій упродовж 2014–2016 років в Україні, слід відмітити, що обсяг їх надання зменшився. Головними

позичальниками протягом досліджуваного періоду були нефінансові корпорації – резиденти, які базувалися зокрема на кредитуванні строком до 1 року. Що стосується кредитів, які надавалися домашнім господарствам, то найбільш питому вагу склали споживчі кредити строком до 1 року, кредитування здійснювалося здебільшого в іноземній валюті. 2016 рік для банківського сектору України виявився складним. За прогнозами НБУ, банківський сектор у 2017 році має стати прибутковим.

Для подолання проблем в банківському секторі кредитування, необхідно вдосконалити законодавчу базу (прийняти Закон України

«Про кредитування»), здійснити перепідготовку та підвищення кваліфікації банківських працівників, підвищити ефективність роботи Фонду гарантування вкладів населення, тим самим повернути довіру вкладників до банків. Це дозволить вирішити питання, пов'язані з проблемними кредитами, впровадити нові банківські послуги, поліпшити їх якість та збільшити кількість.

#### **Список використаних джерел**

1. Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями [Електронний ресурс] : Постанова Правління Національного банку України від 25.01.2012 р. № 23 // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12> (дата звернення: 23.04.2017).
2. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]: — Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua> (дата звернення: 05.05.2017).
3. *Островська, Н. С.* Аналіз стану та динаміки кредитування в Україні (2011–2013 рр.) [Електронний ресурс] / Н. С. Островська, Н. В. Грапко // Економічний часопис XXI. — 2014. — № 9–10(2). — С. 15–18. — Режим доступу : [http://soskin.info/userfiles/file/2014/9-10\\_2014/2/Ostrovska\\_Hrapko.pdf](http://soskin.info/userfiles/file/2014/9-10_2014/2/Ostrovska_Hrapko.pdf) (дата звернення: 20.05.2017).
4. Звіт про фінансову стабільність, випуск 2, грудень 2016 [Електронний ресурс] : — Режим доступу:

<https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=40819104> (дата звернення: 20.05.2017).

5.Огляд банківського сектору, випуск 2, лютий 2017 року  
[Електронний ресурс] : — Режим доступу:

<http://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43633516> (дата звернення: 20.05.2017).